

Silling István

MILAN KONJOVIĆ FESTŐMŰVÉSZ ÉLETMŰVE

The Masterwork of Painter Milan Konjović

Irma Lang: *Milan Konjović (1898–1993). Konjović izbliza*. Galerija „Milan Konjović”, Sombor, 2010

Milan Konjović (1898–1993) festőművész életműve átíveli, mondhatnánk, ecsetjével befogja az egész XX. századot. A századelőn induló zombori gimnazista első ecsetvonásai a Šikara erdőről készültek, s az életmű egészen az aggastyán festőnek az 1990-es évek elején született, nevezzük bátran *Háromkirályoknak* (eredetiben *Tri sveca*) című festményéig terjed. Nyolc év-tized a különféle művészeti izmusaitól hemzsegő XX. században. S a tehetség és a kitartó vállalás nagyot alkotott mindegyikben. Maga a Maestro mondta: *Onaj ko živi za nešto, mora da uspe!* – idézem Lang Irma *Konjović közelről* (*Konjović izbliza*) nemrég megjelent kétkötetes Konjović-monográfiájából a

nagy igazságot. Az idézett szentencia valóság háttere a zombori Milan Konjović Képtár több ezer műalkotást számláló fundusa, s az ismeretanyag gazdag birtokosa, a könyv szerzője, Lang Irma művészettörténész. Amennyire ragaszkodott a nagy festő Zomborhoz (is), olyan hűséges volt s maradt az apatini szülőházát soha el nem hagyó, de negyvenkét éven át a zombori Konjović Képtárt igazgató/művészettörténész Lang Irma a Mester életművét őrző és folytonosan bemutató gyűjteményhez. A hűség két példája. Mondhatnánk: mintaképe! S a tavaly, a zombori Konjović Galéria megnyitásának negyvenötödik évfordulójára megjelent Konjović-életmű-katalógus és reprezentatív képzőművészeti album a Lang Irma által szervezett Konjović-kiállításokkal vetekszik. Bár azt hiszem, nem fontos ez az összehasonlítás. Talán sántít is. Ugyanis a megannyi tárlat hangulatát, melyek legjaván még maga az alkotó is jelen volt, nem lehet, nem szabad összehasonlítani azzal a könyvvel, amely felöleli az egész művészi oeuvre-t. Mindegyik egyedülálló a maga nemében. Csakhogy a kiállítások hangulata lassan fakulhat, emlékezetes esemény voltuk elcsendesedhet, azonban maradnak a képek önmaguk mivoltában – akár együtt a galéria tárlóiban, akár külön-külön a magángyűjteményekben –, de ez a könyv együtt tartja – s amíg kultúra él e tájon –, szemlélteti az összességet: a nagy vízió képi realizációit.

Talán a sors nem is adhat nagyobb ajándékot, mint amikor az ember együtt lélegezhet tanult szakmájának rezdüléseivel, figyelemmel kísérheti az állandót és a változót, és láthatja a csodát: a születést. Ilyen szerencsésnek látjuk mi, kívülállók, de azt hiszem, Lang Irma is a saját pályafutását s önmagát azért a kegyért, hogy 26 éven át, mondhatni, Milan Konjovićtyal, az alkotó géniusszal együtt, közösen irányította Zombor legrangosabb művészeti intézményét. A Zágrábban végzett fiatal művészettörténész első munkahelye volt a zombori Milan Konjović Képtár, ahol a nagy szerb festő ötszáz műből (150 olajkép, 20 pasztellkép, 29 akvarell, 300 rajz és egy faliszőnyeg) álló legátust hozott létre s ajándékozott szülővárosának 1965-ben. Akkor az életmű egy része volt ez, de a donáció évről évre gyarapodott, hiszen a művész még alkotóereje teljében gondoskodott az újonnan született festmények és rajzok méltó elhelyezéséről. Az állandó zombori gyűjtemény jelenleg, a monográfia megjelenésének idejében, 1084 ajándékművet alkot. Lang Irma pedig a képtárban 12 nagy, retrospektív kiállítást rendezett a gyűjteményből, és mintegy 50 tematikus időszakos tárlatot a művek gazdagságából. Zomborban mindig ezek a kiállítások jelentették az év legszínvonalasabb képzőművészeti eseményét. Természetesen voltak más, nagy, reprezentatív kiállítások is a városban, mint egy ideig pl. a Képzőművészeti Ősz (Likovna jesen), a jugoszláviai rajzbiennále, más rangos művészek önálló tárlatai.

Lang Irma a festőművésszel, vagy már a művész halála után a Konjović-műalkotásokkal bejárta az egész akkori országot, Jugoszláviát, a nagyvárosoktól kezdve (Belgrád, Zágráb, Ljubljana, Szarajevó, Podgorica, Újvidék) egészen a

legkisebb falvakig (Szivác, Doroszló). S a mintegy 130 bel- és külföldi tárlaton bemutatták az impresszionista stílusban, néha pointillista technikával készült fiatalkori intuitív festményektől kezdve a francia fauvoktól inspirált képeket, illetve a kubista, szürrealista, expresszionista műveket, avagy a csak a Konjovićra jellemző stílusban készülteket, s az uralkodó színhasználatról elnevezett korszakok remekait a kék korszaktól, a piros, a szürke, a kolorista korszakon át, a bizáncinak nevezett korszakig. Párizs, Moszkva, Budapest, Prága, Losan voltak azok a világvárosok, ahol a zombori művész kiállításait megrendezték, nem egy városban többször is.

Az egész ország műbarátai, akik kedvelik Konjović festészetét, elzarándokoltak már ebbe a galériába, hogy megcsodálják ennek a Párizs helyett a csendes Zombort, az alföldi poros Bácskát választó alkotónak a műveit. Mert ahogy Herczeg János, a festő nagy barátja és művészetének kiváló ismerője mondta: Konjović képein a mélabú és a vad indulat egyaránt jelen van, s nemcsak a zombori ostorfák árnyéka. Lang Irma monográfiájának első kötete 139 nagyméretű színes táblán igazolja a Konjovićról sok kritikus és műértő által leírt dicsérő szavakat.

A kötet első részét képező tanulmányból megtudjuk, hogy a zombori gimnázium tehetséges tanulóját először Király László, a tanintézet rajztanára támogatta, s a szabadban való festésre buzdította. Ilyen kirándulásaira vele tartott a kor másik két zombori festője is, Ivan Radović és Husvéth Lajos. A fiatal tehetséget katonának sorozták az I. világháború alatt, majd annak végeztével kezdődik Konjović igazi festőművészi készülődése. Budapest helyett Prágában kezd tanulni a híres Vlaho Bukovac iskolájában, de azt csakhamar el is hagyja. Ismeretiséget köt Jan Zrzavýval, a cseh avantgárd festészet akkor már jó nevű alkotójával, aki a rajzolás fontosságát domborítja ki előtte. Prágából Bécsbe visz az útja, majd Münchenbe, Berlinbe, Drezdába és újra Prágába. Ekkor már állandó társa Emma, akivel Zomborba tér haza, hogy innen 1924-ben Párizsban kössenek ki. Az ott eltöltött nyolc év alakította leginkább Konjović látásmódját, jobban mondva meghozta számára a szabad és önálló kifejezésformát. 1932-ben végleg hazatér szülővárosába, hogy itt valósítsa meg azt, ami eddig zombori embernek nem sikerült: világhírűvé lenni. Lang Irma monográfiája ezután felsorolja az ismert Konjović-kiállításokat (Belgrád, Zágráb, Prága, Újvidék, Zombor), azok visszhangját, majd szól az 1937-ben rendezett párizsi kiállításokról, melyeket látva a szerb művészt már elismeri a művészetek fővárosának közönsége. A II. világháborúban készült rajzaiból is készült kiállítás, és az e periódusban született pasztellképek alkotják a legszebb Konjović-pasztellokat. Később még 1949-ben alkot ilyen képet a szenttamási Dunderski-birtokon.

A háborús és a háborút követő években Konjović palettája elhalványult, a szürke tónusok uralták képeit. Az 1953-as szürrealista Nature morte vízvázlatzó azonban visszahozta harsány színeit, bátor vonalvezetését, és a festő harsány sárga, vérvörös, erőteljes kék expresszionista ecsetkezelése újjászülte Konjović

művészetét. Festőnk képein megteremtette a szabad művészet megdicsőülését. Ezt hirdette az 1950-es években induló művésztelepeken, ahol ő volt a doyen, a többek által követett példakép, avagy a nagybetűs Szabad Alkotó. Az idősödő Konjović sok meghívásnak tesz eleget abban a korban; különféle bravúros festői akciókat mutat be; megteremti a Milan Konjović-mítoszt. Ennek köszönhetően jött létre maga a zombori Konjović Galéria is a XVIII. században épült Gallé patika épületében. Konjović sok és különféle díjban részesült, valamint a hazai tudományos akadémiák tagjaik soraiba választották. Hosszú és érdemdús élete végén már csak látogatóként járt be a képtárába, hogy találkozzon barátaival, ismerőseivel, rajongóival. Mindenkit szívesen fogadott. Több nyelven beszélt anyanyelvi szinten, többek között magyarul is.

Lang Irma monografikus összefoglalójának végén naplószerű, személyes hangú beszámolót olvashatunk a nagy Maestro utolsó hónapjairól és haláláról.

Az életpályát bemutató fejezetekben még 353 illusztrációt is láthat az érdeklődő a művész képeiről, illetve életének fontos pillanatait megőrkítő fényképeket.

A Konjović-életmű iránt érdeklődők szívesen böngészik a monográfia második kötetét, hiszen a művész életrajza és a róla szóló könyvek bibliográfiája után Lang Irma az összes fellelhető Konjović-képről, pontosan 3292 képről közöl adatokat, legtöbbjükéről publikál fekete-fehér fényképet. Remek szórakozást nyújt ezáltal a gyűjtőknek, az érdeklődőknek, de még a zombori és a környékbeli, illetve vajdasági helytörténészeknek is, akik a maguk szülőfalujának utcáit, házait, templomait, falurészeit láthatják viszont. S szólnak ezek a képek a néprajzkutatóhoz is, hiszen a sok-sok bácskai arc, a viselet, a paraszti munka mind-mind a mi életünk, a mi múltunk egy-egy pillanatát rögzíti, természetesen úgy, ahogyan Konjović, a festő látta. De nem mondunk igazat, ha csak a vajdasági reminiscenciákat említjük, hiszen itt van a francia azúr tengerpart, a dalmáciai Konavlje a maga színeivel, színes népviseletével, a dubrovniki és cavtati nyaralások hangulata, a szeretett családtagok (Emma és Verocska) megannyi képmása és a nagypolgári otthon meleg hangulata. S itt vannak a Konjović által rajongásig kedvelt szép nők aktjai, a virágcsendéletek, a kedves barátok, ismert emberek, jellegzetes zombori figurák portréi, a jellemrajzoknak is nevezhetők, hogy végül az öreg művésznek a szentekkel való barátkozása a nagy, a végső útra való készülődést sejttesse.

Lang Irma 42 évi képtár-igazgatói pályájának méltó befejezése ez a hatalmas monográfia. A kiérdemesült művészettörténész hattyúdalának is nevezhetnénk, de nem tesszük, mert Lang Irma még sokat tud akár Konjović életének apróbb, de fontos eseményeiről, akár Zombor, Apatin és a vidék képzőművészeti, művelődéstörténeti hagyományairól éppúgy, mint a jelenéről. További aktív jelenlétére mindannyian számítunk.